

D. D.
APHORISMI MISCELLANEI
AD
IDEAM
ERUDITI
PERTINENTIA
TRACTANTES,
QUORUM
CONTINUATIONEM

*Permittente Ampliff. FAC. PHIL. Regiæ Acad. Aboënsis
Censuræ publicæ submittunt*

SIGFRIDUS
PORTHAN

PHILOS. MAG. & HISTOR. LITTER. DOCENS;

ET

JOHANNES MICHAËLIS YTTER

ABOËNSIS

DIE 16 MARTII ANNI MDCCLXV.

L. H. Q. M. C.

ABOË,
Impressit JOH. CHRISTOPH. FRENCKELL.

VIRO
MAXIME REVERENDO Atque CELEBERRIMO

D. NO JACOBO
GADOLIN,

S. S. Theologiæ DOCTORI & PROFESSORI
Celeberrimo,

Consistorii utriusque ASSESSORI Gravissimo,
ANTISTITI Ecclesiæ Fennicæ Urbis Aboënsis
longe Meritissimo,

Reg. Acad. Scient. Holm. Socio Dignissimo.

MÆCENATI MAGNO.

Quam vasta & profunda Tua Vir Maxime Reverende,
in omnibus tum divina tum humana eruditionis par-
tibus, scientia sit, res est universo orbi erudito notissima,
quamque mei minime est ingenii, dignis celebrare laudibus.
Nihilominus vero, cum omnes teneantur boni, virtuti atque
doctrina sincera prestare homagia, tanto minus etiam vel
Tua me amplitudine vel mea tenuitate a declaranda publi-
ce veneratione mea deterreri debere credidi, quanto magis
Tibi,

Tibi, ceu Promotori meo Nationisque cui adscriptum me civem Academicum mihi gratulor Inspectori Benignissimo, rationes reddere studiorum coeptorumque meorum me decet, Tueque omnia quibus in litterarum palestra me exerceo censura subicere. Tum autem favor insuper singularis, quo omnes & singulos Musarum cultores semper complexus es, animum mihi addit atque in spem ingredi jubet, pro Tua Te Vir Maxime Reverende & Celeberrime magnanimitate non egre id laturum, si opellam hancce, rudi a me prope diem Minerva defendendam dicare Tibi ausim, Tuoque ab Amplissimo Nomine splendorem eidem conciliare. Condona hanc mihi temeritatem, Patrone atque Macenas Indulgentissime, serenaque accipe fronte & respice chartaceum munusculum, quod in pietatis ardentissime & nisi cum memetipso nunquam intermoritura pignus atque tesseram Tibi offero. Hoc abs Te Vir Maxime Reverende atque Celeberrime enixissime oro & peto, meique vicissim esse officii semper existimabo, DEum T. O. M. feris compellare precibus, ut in ecclesie, patrie, reipublicaeque litterariae universae emolumentum & decus, Nobilissimae Tuae Familiae fulcrum ac solatium, & clientum honorumque omnium tutamen & refugium, omnigena beatum felicitate Nestoreos adusque annos Te servare, augere atque adjuvare velit.

MAXIME REVERENDI Atque CELEBERRIMI
NOMINIS TUI

Cultor & cliens devotissimus
JOHANNES MICH. Ytter.

MAXIME REVERENDO Atque AMPLISSIMO VIRO

D: NO **WILHELMO**
ROBERTO
N A A F,

Poëseos PROFESSORI Reg. & Extraord.
Celeberrimo,

Gratiæ Vallenfis, Resoënsis & Merimaskoënsis Ecclesia-
rum ANTISTITI Meritissimo,

NEC NON

Facultatis Theologicæ ADJUNCTO Dignissimo,

PATRONO Atque PROMOTORI Ætatem
Devenerando.

Tot tantaque Tuæ Vir Maxime Reverende atque Am-
plissime in me benignitatis documenta expertus sum,
ut ne quidem verbis eadem exprimere omnia valeam,
nedum reapse unquam satis gratitudinem meam testa-
tam facere. Nam ab illo usque tempore, quo Studio-
forum ad Regiam hancce Academiam albo adscriptus
sum, & eruditione Tua solidissima me manuducere o-
ptimisque regere consiliis dignatus es, & paterno plane
affectu indignum me tanto, faceor, favore complecti,
variis-

variisque cum novercantis fortunæ injuriis conflictan-
tem respicere. Dum ergo hæc omnia mente rumino,
adeo me devinctum Tibi obstrictumque sentio, ut jure
omnino piaculum meritus viderer, si hac oblata occa-
sione, cum primum editurus præsentis defensione disser-
tationis ingenii mei specimen sum, accepta abs Te Vir
Maxime Reverende atque Celeberrime beneficia, gra-
tissima recordatione publice non commemorarem atque
deprædicarem. Cujus proinde in venerationis atque pie-
tatis meæ signum, humillime jam oro Te atque obte-
stor, ut Tuo me Amplissimo Nomini hoc consecrare o-
pusculum patiaris, maximaque mea erga Te obligatio-
ne quodammodo saltem defungi. Cæterum & id pari-
ter ad officii mei religionem pertinere, perpetuo mihi
in memoriam revocabo, ut pro sempiterna Tua felicitate
perennique flore, quem in Ecclesiæ, Reipublicæ &
Litterarum bonum cellurum, quotquot sunt uno agno-
scunt atque loquuntur ore boni, ardentissima vota fun-
dere nunquam desistam. Ero dum vixero

**MAXIME REVERENDI Atque AMPLISSIMI
NOMINIS TUI**

Cultor & cliens humillimus
JOHANNES MICH. YTTER,

VIRO Praeclarissimo,
D: no Mag. NICOLAO TURDIN,
CONRECTORI Scholæ Cathedralis Aboënsis Dignissimo.

VIRO Plurimum Reverendo atque Praeclarissimo,
D: no Mag. MICHAËLI AVELLAN,
Ecclesiæ Fennicæ Urbis Aboënsis CHORALI Laudatissimo.

VIRO Perquam Reverendo atque Doctissimo,
D: o BARTHOLOMÆO HOSLENIO,
SACELLANO in Reso longè Vigilantissimo.

FAUTORIBUS HONORATISSIMIS.

Quam in memoriam mihi revoco favorem singularem, quem nullo non tempore mihi præstitistis, beneficiaque innumera, quibus identidem me cumulavistis, fateor me clare admodum percipere, quam parum Vobis pro tantis referre meritis gratiam valeam. Ut autem de animi mei gratitudine pioque in Vos mentis affectu nulli dubitatis, summopere Vos oro rogoque. Cujus ut publicum exstaret documentum, dissertationem quam Exercitii Academici loco defensus sum, Vestris ornare Nominibus sustinui, idque ut benigne interpretari dignemini, & æqui bonique, pro eadem indulgentia, quam in aliis mihi rebus exhibuistis, consularis, blanda me spes tenet. Quicquid mihi DEUS O. M. temporis atque vitæ concesserit, id sinceras fundens pro perpetua Vestra felicitate preces vivam, ut salvi, sospites atque incolomes, ad summam quam mortalitas patitur senectam, diutissime conservemini, in Ecclesiæ, Litterarum & Patriæ, cum Vestrom quoque proprium Vestrorumque omnium, bonum & gaudium exoptatissimum.

PRÆCLARISSIMORUM & PLURIMUM atque PERQUAM REVERENDORUM

NOMINUM VESTRORUM

Cultor humillimus
JOH. MICH. YTTER.

APHOR. XLII.

Genuinum porro Eruditum & nomine suo dignum; in augmenti scientiarum florisque Litterarum cura gerenda, varia effrenæ imaginationis commenta, sine corpore umbras & magnifica illa sine respondentibus tantæ magnificentæ ideis vocabula, fallaciam sibi portare aut palpò se percutere, haud pati oportet. Quod ad libros ex. gr. scribendos, variæ cautelæ sunt, amicorumque "Lazare vade foràs" aliæve ejusmodi regulæ, plurimas habent exceptiones. Inventa etiam nova parcius ambitioni subblandiantur; nam ejusmodi hæc itineris dux est, quæ facile ad devia seducit: Prout indigentia gradus & necessitatum numerus augentur, ita inventiones quoque pedetentim subsequuntur, invertendus ordo non est, nec incipiendum ubi finiendum erat. Mundus in genere scientias cumulat eodem prorsus modo ac avarus divitias: utriusque igitur eorum mors & existendi finis improvise instat, ipsa adhuc sub collectione, & prius quam potuerint i. e. (ceu aliis districti curis) voluerint, de copia sua ad DEI gloriam propriumque verum bonum impendenda cogitare. Si veritas nobis non honos meta proponitur, utilitas nos non curiositas ducit, omnium facillime tuti a periculis ambulabimus, nulla erit festinandi necessitas, nec hypothesibus præcocibus opus, aut ædificiis arenæ superstructis: Enim enimvero, cum alioquin etiam hallucinationibus innumeris semper simus obnoxii, sollicitè est curandum, ut errores isti, quoad ejus fieri poterit, præter culpam nostram obrepant. Orbis Eruditus orbis certe est, qui non sui sed alius ergo subsistit, quamvis sæpissime fictum hoc orbis nomen, ad abusus revera ridiculos stultissimosque frivolis excusationibus palliandos, quasi de crinibus trahatur. Tuto ubique muneris sui, vel Chri-

stianismi & socialitatis, officia præponere licebit, ubique collisio existere, inter reipublicæ Eruditorum & reliqui hominum generis utilitatem, videtur.

Conducet Erudito, ad hic alibique obvientes abusus evitandos, & id inter alia, si studiorum rationem ita instituat, ut nullæ sibi scientiæ sine Historia earundem tractentur; nec Historias vicissim sibi utiles retur, nisi in rebus versatus sit, quas commemorant (Cfr. sis Aph. XII) Tum nimirum optime de sententiis & controversiis, de moribus, de utilitate vel damnis rerum, a. i. p. iudicabit, cum origines earum & reliqua fata, ex Auctorum annalibus noverit. Perspiciet, quam parum omnino unus præ altero populus seculumve gloriandi causas habeant, & quomodo risui sæpissime posteris illæ evadant ratiunculæ, quas tam fortia prius, prærogativæ suæ præ aliis ætatibus demonstrandæ, argumenta homines duxerant. Scriptores Arabicos leget, DEO benedictentes, quod post non ante illos nati sint dies, quibus magnam illam veritatis lucem Muhamedem contigit terrarum orbis bono exoriri; Philosophos Scholasticos, valde lætatos, quod ævo vivant scientiis bonisque artibus maxime favorabili; alios alio tempore impendio magis atque in sinu sibi gratulantes, quod postquam plura per annorum millia in ignorantia, de genuinis regnandi vivendique regulis, versatus fuisset mundus, sui tandem æquales vera felicitatis nostræ promovendæ media perfecte detexerint. (Conf. sis Aph. XXI. XXII. XXXIV. XXXIIX). Totam heic vero Historicæ hujusmodi pervidens illustrationis utilitatem, frena illico imaginationi injiciat oportet, nequaquam oblitus simul ejusdem cum aliis rerum momentis sumendæ, ne ad temerariam eadem insolentiam uspiam abutatur. Nec dissimiliter, quoad mores, intelliget ab antiquissima usque ætate certa e. g. inter Eruditos instituta vigere, quæ a reliquis Pedantismi

tismi nomine irridentur, sed eodem nihilominus five jure five injuria possunt defendi, ac similes eisdem aliorum consuetudines; neque enim difficile esset, vel solas illas varii generis, in se plerumque inutiles, post autem quam semel in usum receptæ sunt, necessarias tamen, ita dictas *formalitates* reputantibus, pedantismos politicos, juridicos & nescio quos non? magno ubivis numero invenire. (Cæterum de pedantismi exprobrationibus supra quoque jam egimus, inprimis Aphor. V. & XIII, sequentique iterum Aphor. paucis monebimus.). De hoc denique certus reddi Doctus noster poterit, quod sola hominum malitia & perversitas, non autem res in se utiles, licitæ & necessariæ sint, aut certa præ aliis vitæ & munerum genera, quibus abusus innumeri imputari debent, quos indies cernimus. Sic apud omnes populos & in omnibus religionibus atque seculis observatum est, ubi penes Ordinem Sacrum summa rerum resedit, tantum non semper & ex continenti crassissimam superstitionem atque hypocrisim cœpisse regnare; prout, ubi ipse Magistratus Civilis imperii habenas retinuit, manifesta vicissim impietas aperta que morum licentia grassata est. Utrobique procul dubio eadem vitia & eadem peccata deprehendes, sed illic sanctis, hic elegantibus & magnificis sub vocabulis latentia. Certæ namque circumstantiæ certæque receptæ aliquando vulgi opiniones sunt, quæ apud diversos populos, vel homines diversi vitæ generis, diversas etiam virtutes vitiave produxere & producunt; sua utrique parti virtus laudabilior videtur & vitium excusatione dignius, quam alterius cujuscunque, & inprimis adversariæ.

Ejusmodi vero diversitas, sicut inter homines & nationes, ita inter secula, pariterque producens præpostera vel contradictoria sibi, de virtutibus & vitiis judicia, reperitur. Pertinacia, furor & rabies cum superstitione

ne conjuncta, primis post virorum Apostolicorum obitum Christianismi seculis, martyres fecerunt, quos die novissimo in beatorum forte numero desiderabimus, aliosque vicissim inibi inveniemus, de quibus id minime credideramus; Atque talis correctio non modo ad Pontificiorum Martyrologias extendetur, sed & de illis passim Sanctis meliora docebimur, quos prisca ævi Christianorum ductum sequentes nos ipsi quoque, pro genuinis veritatis cælestis, sanguine suo obsignati, testibus, certo habemus. Quælibet præterea ætas suis se vitiis blandam mitemque in censura præstat. Nos e. g. procacibus & futilibus nostris lætitiis æque nos benevolos præbemus iudices, ac veteres se affectatæ persæpe gravitati suæ. Homines semper eas sequuntur partes, ubi vel maximum lucrum vel maximæ saltim laudes & aliorum admiratio obtineri potuerint; quæ quidem varii præmia studii, nec jam austeritate nec olim hilaritate assequi sœvimus. Cum ergo adversus hypocrisim exercere nos Satyris ac redargutionibus nostris debuissimus, potius externam sumus licentiam aggressi; nunc vero, cum hanc adoriri oporteret, immani illam zelo persequimur. Primis, quæ diximus, æræ Christianæ seculis, non multi erant, qui abusum divitiarum correpturi simul agnoscebant, etiam divites posse beatos fieri, si donis & benedictione DEI ad præscripta ejus rite utantur: Nostris diebus de similitudine Salvatoris, ab acus foramine & camelo defumta, nemo, qui phanatici vel ad minimum invidi & misanthropi nomen veretur, loqui audeat. Bona aliquando, gratissimum DEO opus agendi, intentione, ab infensissimis ejus hostibus, ethnicis eorumque philosophis & sacrificulis, crudelissimas quasvis corporis afflictiones mutuati sumus; quibus scilicet animæ salus tanto melius certiusque promoveretur: Aliis temporibus nunquam adeo lenes tradi possunt, vel maxime quoque

que necessariorum & immutabilium indispensabiliumque, mandatorum explicationes, quin semper tamen nimis dura, nimis severa audiant, atque intolerandum dicatur Christi Evangelium discipulorum cervicibus jugum imponere. Cum propriæ mentis impetus pro Apostolorum præceptis habentes Christiani, quo DEO soli gloriam darent, sanissimæ etiam rationis usum ut horrendum quoddam peccatum depingerent, nemo ea monere ausus est, quæ de licito utilique dici potuissent: Hac tandem, & in spiritualibus non minus quam temporalibus, supremi judicis auctoritate potita, quicumque de captivanda eadem sub fidei obsequio fermocinatur, ex continenti ignorantia, stupiditatis & superstitionum patronus habetur. Hisce rerum summas tenentibus, omnium adversus incredulitatem bilis commovebatur; isti dato imperii arbitrio, mirum quantum ad has sumus persequendas animosi, vehementissimeque dicerent proscindimus quicquid vel umbram earum habere videtur. Cum Pontificii & Protestantes ejusmodi in se invicem turpissima quævis opprobria & convitia ingererent, quæ longe profecto a pio aberant zelo, atque nihil utrinque minus indigitabant, quam Christianam mansuetudinem & in DEI ipsius judicio ac directione acquiescendi conatum, quot vero tum, de imprudenti illicitaque vehementia & ejus damnis, verba facere sustinebant? Post rursus quam communes utrique parti hostes irreligionarii extiterent, ubique laudari tolerantiam audies, credere incipimus quemlibet in sua qualicumque religione salvari, & quo adversariis ægre faciamus, Judæos mox & Muhamedanos idolorumque cultores in regnum cælorum intromissuri sumus. Homines sane, in genere quidem loquendo, omni tempore de sensu- alibus bonis atque prærogativis magis solliciti, quam de opinionibus, fuere; Quod ad opiniones autem, pro-

priæ suæ gloriæ, qui illius vel hujusmodi de DEO sententias fovebant, quam DEI de quo illæ fovebantur, majori longe tacti sunt cura.

APHOR. XLIII.

Duo in republica Litteraria scriptorum genera dantur, alterum Academicorum, quod tamen nomen plures etiam, quam qui proprie dicendo Academici vocantur, comprehendit; alterum cæterorum quorumlibet, qui scribendi negotio se immiscent. Singuli auctores cuicunque voluerint factioni se tradunt, sed vitæ plerumque circumstantiæ, & recepti quos modo innuimus usus atque opiniones, ita plurimos in eligendo nihilominus determinant, ut alias Academici, alias reliqui fere omnes, methodos sequantur: Ceterum eadem est hæc nostra distinctio cum illa, quæ de Esotericis & Exotericis eruditorum scriptis, ipsisque eruditis, loquitur. Id vero præ illis hi sibi prærogativæ arrogant, quod immunes se ubivis a pedantismi labe præstent: Tantum non semper vernaculo scribunt idiomate, vel si alio, saltem hodie florenti, non autem prisca ævi aliquo: solis sibi eam deberi laudem contendunt, quod inutiles subtilitates aut steriles speculationes, quæ ad praxin deduci in vita humana nequeant, haud unquam lectoribus suis propinent: eloquentes se etiam alteris esse magis, raro dubitant: doctorum nomen ut plurimum fastidiunt (cfr. sis Aph. I.), aliaque sibi vindicantes, ingeniosi, perspicaces, experti, prudentes & homines emunctæ naris audire avent. Quæritur subinde, utrum Eruditi, an ad-versariæ illi factionis sint (les hommes du monde, quo mirifice videlicet sibi titulo placent), quibus præsertim præsentem ingenii culturæ bonarumq; litterarum florem adscribere debeamus? Qui Historiam Litterariam consulere haud gravantur, nec fumum volunt vendere, aut obscuris ex perceptionibus hinc illinc corrasis judicare, sed

sed in fundamenta assertionum, atque rerum & argumentorum nexum, inquirere, facile perspicient, nihil se quod Doctis præ aliis objiciant, hic habituros, & ipsam in se quæstionem inutilem nulliusque pretii esse: Eadem nempe, ut nuper monuimus, natura humana, quæ in his vitæ circumstantiis ad hanc stultitiam vel hæc vitia delabitur, in illis ad illa pervenit. Prout autem indubium est, & pedantismi sordes moribus contrahi, solos in libros semper incumbendo, nisi cultorum simul hominum conversationes quarantur, & difficulter e contra evitari, quominus ridicule affectateque politis (Petit-maitres) contingat evadere, si præter conversationes nihil amplius desiderari putemus, ad tales nos ut esse debemus formandos; ita &, quod ad lectionem attinet, æque pene necessario fit, ut per illam itidem ad alterutrum horum extremorum inclinemur, ubi sola nobis, sive Academicorum doctorum sive alterius classis, volumina, perpetuum teruntur, nunquam aut parce nimium oppositi generis illis consultis. Quantum porro Academici a reliquis ornatu forte superantur, tantum eisdem ordine systematico, soliditate & rationum pondere, plerumque præstare, vix jure negatur: ubi simul tamen varia utrobique, spuria nec genuina ingenii culturæ indicia, sponte decet fateri, cujusmodi ex. gr. est, quando Esoterici, sub maturitatis sectandæ specie, perspicui & tersi esse negligunt, & theoreticis in speculationibus oberrantes, experientiæ de rebus dictamina prorsus obliviscuntur: Exoterici vero, ornatum venantes, cogitationum soliditatem, argumentisque non minus quam rebus bene disponendis operam navandam, posthabent; qui sane, quo experientia, cujus vulgo uberes occasiones habent, recte utantur, firmis bonis principiis egent, ad rei & materiæ cuilibet classem locumque debitum assignandum, Lectores interea singuli,

li, ipsis sibi id esse negotii datum reputent, hoc curare, ut ubique homines, non ut videri cupiant, sed prout actu sunt, æstiment, neque aut subpalpari sibi cultis politisque unius partis flosculis, & excæcari se atque subjugari auctoritatis ostentatione patiantur, aut debilibus & impotentibus alterius minis, ridiculeque ambitiosa soliditatis affectatione, a propriis etiam luminibus utendo abstraheri sinant; bene videlicet gnari, terminos philosophicos, distinctiones & regulas, meditandi solum esse adminicula, non autem ab exemplari dependendi obligationem producere, nec ceu cancellos rationi legitime ratiocinanti positos, haberi oportere. Denique & illud recordandum in judiciis de his rebus ferendis erit, nequaquam ad juventutis Academicæ exercitationes atque tentamina, quale hoc nostrum & ejus generis plura sunt, attendi debere; quippe quorum, non tam alios erudire, quam propriarum facere virium periculum, scopus est.

APHOR. XLIV.

In iis, a quibus maxima Eruditus cura sibi caveat, Paradoxophilia quam vocant est, sive opinionum singularium ob solam singularitatem amor; utpote qui multifariæ multis dementiæ origo fuit. Supra jam (Aph. XXXII.) notavimus, haud fuisse Sapientissimi Clementissimique Creatoris nostri conatum, abscondendo veritates in quotidianis negotiis nobis necessarias, difficilem molestamque in terris vitam nostram reddere, sed genuinas laborum causas in ipsis nobismet latere. Quomodo extrema Historiæ ope vitari queant, ad hoc ulterioris meditationis ansam Aphor. proxime præcedentibus dedimus. De natura paradoxorum Aph. XL. paulisper egimus; ubi simul adducta sunt simplicissimarum quarundam, communium in omnesque partes valentium veritatum exempla, quarum & similium neglectu (sicut in Præfatione quoque monitum) in errores

rores incidere solemus, ipsique perniciem nostram quaerimus, dum ubique insolita & portentosa venamur, ordini DEI contrariamur & ægre adeo, sive in jucundis sive in utilibus, sive in necessaria ad hæc utraque comparanda rerum notitia, præscriptis ejus obtemperamus. Insignis autem differentia est inter illam prudentiam qua principia vulgo agnita sive *sensum communem* sequimur, & inter cæci ad instar in vulgi sententiam pedibus (non certe ratione) ire; Maxima enim vulgi quoque pars haud magis de istis regulis solliciti sunt, ac vel Eruditi. Nec igitur plebeculæ credendum superstitionas suas nugas glocitanti, neque bis duo esse sex statuendum, ideo quod quælibet anicula quatuor id facere computet. Finis eruditionis eo haudquaquam absolvitur, ut quidam tantum inter cæteros emineant (Aph. XXXVII.) & verus sane Eruditus minime gentium tam indignas humanitate sententias fovet, ut omne mortaliū genus erroribus implicitum cupiat, quo sibi hallucinationis id convincendi gloriam vindicet, ipseque solus bona in via, dum cuncti alii devia sectantur, constitutus videatur. Quam ardentem potius non desideraret, omnes & singulos omnibus quæ ad genuinam eruditionem, & omnibus quæ ad recte utendum eadem requiruntur, affatim esse præditos! Longe majorem namque honorem existimat, unum de multis inter eos haberi, qui sane sentiunt, quam celebrem, utut cum majori quam unquam hucusque orbis vidit ingenii sive festivitate sive profunditate, morosum esse. “Une espece de fatalité, verba tradimus Fontenellii, veut qu’ en tout genre les methodes, ou les idées, les plus naturelles, ne soient pas celles qui se presentent le plus naturellement. On se met presque toujours en trop grand chemin pour les recherches qu’ on a entreprises, & il y a peu de genies heureusement avarés, qui n’y fassent que la de-

penſe abſolument neceſſaire. Ce n'eſt qu'il ne faille de la ri- cheſſe pour fournir aux depenſes inutiles, mais il y a plus d'art de les éviter, & même plus de véritable ri- cheſſe."

APHOR. XLV.

Id quoque frequenter E-uditis objicitur, quod & in ipſis tractationibus ſois obſcuroſe & ſcribendi genere ſordidi ſoleant. Cauſſa obſcuritatis interdum in eo latere poteſt, quod ceu exculi magis ingenii majoriſque perſpicacitatis, claras putent res quæ cæteris nobis revera id tamen non ſunt, ideoque, pergentes in catena concluſionum ſua neſtenda, perceptiones quaſdam ſive articulos indig- itare negligant; quorum nos articulorum quandoquidem cum reliquis illis affinitatem haud pervidemus, ab occaſione cogitandi poſtmodum de iisdem, ubi ſupponuntur, de- ſtituimur, aut minus neceſſarium ducimus eos inveſtigare & in nexum eorum cum præſentibus inquirere. Verun- tamen, hoc forſan eſt ex ea tantum parte, ubi pulerior apparet, rem conſiderare, cum ſponte & deliberato conſi- lio tenebras, deliciolas iſtas, multi ſectentur? qui quas ſo- lida ipſorum argumentorum enodatione, eximias ſuas in- genii dotes, admirandas mortalibus ſiſtere nequeunt, ea- rum ſpinolo tractandi genere, & caligine apte ſuffuſa, exi- ſtimationem mereri allaborant? Quicquid ſit, ingenium hæc oſtentandi cupido omnibus hominibus inſira eſt. In- cipientes, licet, ab iis qui bona malaque facta noſtra in ma- nibus ſuis tenent, porroque inferius gradatim deſcendas; ſed ubique deprehendes eandem indolem. Nec enim ſu- torem quidem opus habebis multis prius verbis rogare, quam affatim convincaris, quanta ſollertia quantaque indu- ſtria ad calceum elegantem formandum requiratur; Ad- huc vero minus ancilam, ut de profunditate ac ſubtilitate ingenii, nec non meditatione difficili, ſatis ſuperque edo- ſcearis, quæ ad excogitanda ſolvendaque ænigmata, ad ta- bu-

bulas & historiolas comminiscendas, ad somniandum denique & somnia interpretandum, necessariae sunt. Atque revera etiam ita est, dum arctis manet terricolarum intellectus limitibus circumscriptus, ut plane nihil referat, quidnamcunque sibi ingenium eorum tractandi objectum, faxumve volvendum, eligat; Ex omni enim omnino re, prout libitum ipsis fuerit, artem sibi, quantumvis difficilem, fingere valebunt; Sunt certe, qui scriptis editis demonstrare satagunt, sutrinum quoque, ad methodi mathematicae rigorem, scientificis regulis instrui & excoli posse. Multa vero exempla conquirere haud egemus, cum vel charularum tantum, aliosque ejusdem generis, ludos nominasse sufficiat: nec in his tamen obvientes abusus, ut illicitos & noxios jam consideramus, sed ut ridiculos solummodo & futiles. Richardson in citato supra (Aph. XII.) libro ait, veteres, si resurgerent e sepulcris, valde fore admiraturos, quod nostris diebus qui politici esse haberique avent, non in saltandi, musicis &c. sed & ludendi artibus, magistros adire debeant. Jurare propemodum auderem, ne Heraclitum quidem, miserabiliter alioqui se dedere & deplorare apud omnes de mortalium stulticia solitum, risum continere potis fuisse, si homines vidisset ad Algebrae principia quem l'Hombre vocamus lutum exigentes; vel si de comium, cultorum atque urbanorum, utriusque sexus, societatibus narrari audivisset, qui utilioribus & multo persaepe facilioribus suis negotiis posthabitis, cum animum relaxare scilicet student, ad lusorias se mensulas suas conferunt, ibique tempus quod sibi ad hanc operam seposuere, (id vero semper maxima diei pars est) tanto molestioribus excruciatu curis terunt, quod vel natura ipsa atque indoles rei istius eos prohibeat, frequentissime se alternis vicibus excipientibus spei & metus, doloris, invidiae & ambitionis affectibus illis, paululum etiam, vultu, verbis aut gestibus prodendis, quibus ad lucrum & damnum quod-

vis, vel reportandi ejus probabilitatem, agitantur. Sive autem ut Heraclitus hæc hujusque modi alia contempleris, sive ut Democritus, utroque sane in casu, immanem esse stultitiam nostram, fatendum erit. Quod ad Eruditos attinet, tam originem absurdi vere & insulsi moris, de quo loquimur, in infirmitate nostra, quam in dementia latere robur animadvertes. Superius de thrasonum & nanorum, heroës & gigantes imitandi, pruritu monitum est (Aph. XXXI.); Sed & hi sæpe laudes sibi & honorem deberi ob talia postulant, quibus, si scirent, excusationem potius peterent. Cum perfectio in eo consistat, ut & perspicaces & perspicui & eloquentes simus, cumque raro admodum vel unius horum rite mereri laudes possimus, nedum omnium consequi simul, id consilii inventum est, ut vitia nostra gloriæ nobis duceremus, & eadem uteremur erga nos ipsos civilitate, quam priscais librorum auctoribus Critici præstiterent, dum ex solœcismis, nævis & erroribus eorum, rhetoricas poëticasque figuras facerent; sicut v. c. Prolepsi, quam appellant, subinde accidisse, notatum est.

APHOR. XLVI.

Ne contra regulas Aph. VIII. & X. commemoratas peccare videamur, *ἐν πειρώσει* ut ajunt declaramus, perfectum nobis omni numero Eruditum non eo sensu intelligi, quasi omnes esse tales possent, aut Herculis cothurni infantibus etiam deberent aptari; id enim fieri non posse, vel propria edocemur experientia, ceu quibus incomtum nec admodum perspicuum contigisse stylum & ipsi subinde animadvertimus & amicis credere commonentibus fas est. Sed ita sentimus: cum perfectio tamen communis omnium meta sit, omnium etiam esse, quid sibi illa velit quidque ad eandem requiratur nosse, ut quo quisque propius ad metam accellerit, hinc ei laus sit. tua

tua nimirum quam cum ut homines tum ut Christiani nobis debemus benevolentia, & unius proinde per alterius exemplum ad laudabilia sectanda excitatio, morem cujus primæ forte origines ad philautiam tantum referendæ sunt, postmodum quoque retinere sivere & auctoritate sua addita comprobavere: non jam hos qui in omnibus, sed qui in plurimis bene agunt, honore laudibusque prosequimur. Sic eruditionis, sic virtutis aliaque nobis invicem pulcra tribuimus nomina; in se actiones hominum, quocunque demum in statu vitæque genere versantes considerentur, nulla omnino re, quam magnificis quibus denotantur vocabulis, minus dignæ, quin potius parce admodum titulis respondentes sunt. Quid igitur obstat, quominus jure prohibeatur Eruditus noster obscure aut inculte loqui? In eo sane studium operaque ejus versari debet, ut claras & distinctas ideas earum rerum habeat, quas communiter alioqui male mortales percipimus ægreque intellectu consequimur, & ad errores ideo in judicando de iisdem delabimur; ideas universales & compositas, in particulares & simplices, resolvat; tam ipsa argumenta, quam tractandi eadem & cogitandi de illis modum nostrum, noscat & examinet. Qui ipse secum meditans apte perceptiones suas volvere didicit, atque apud se ordinata habere & composita omnia domi amat, næ ille foris quoque haud aliter se gerere, aliisque itidem concinne exponere cogitata sua, studebit. Lectio, usus & exercitatio peritiam constituunt, ideas inveniendi habitum comparant, ab his ad illas pergendi, omnesque ab invicem distingvendi & dijudicandi artem docent (Aph. XII. XV. XXXIII.). Ideæ, non minus quam ipsa verba quibus designantur, imagines sunt (cfr. Aph. XIX); Ex comparatione earum similitudines nascuntur, quas ergo sine difficultate Doctus reperiet, meliusque aliis, aptæ an ineptæ sint, judicium

feret, nec vel his, vel loquendi formulis figurisque, præpostere utetur. Debet certe ad se ipsum suasque cogitationes attendisse (quod apperceptionem Eruditi appellant), tamque in contemplando versatus id fecisse, quam variis agitarus affectibus; quorum posterius quidem multo difficilius, sed & multo lucrosius magisque proficuum est. Summam utriusque utilitatem esse perspiciet, ad intelligendum, quomodo tractandi homines agendumque cum eis sit, sive scripturo sibi sive locuturo. Mutuus ordo & convenientia rerum in mundo hocce nobis obvenientium, unde prædicta illa proclivitas ideas examinandi, ex earumque consideratione judicia formandi, oritur (conf. sis Aph. XXXII.) simul cum accurata, & modo quo inuimus acquisita, cognitione naturæ humanæ, in omni, ut sæpe ostendimus, negotio quod urgendum sibi proponit, eadem se perpetuo ratione gerentis; ansam & occasiones hic ipsi præbebit atque principia dabit, quibus in meditando nitatur. Tales puta nos fecit & ejusmodi in orbe collocavit provida DEI sapientia, ubi una semper notitia unumque cognoscendi adminiculum, viam continuo ad aliud perveniendi sternunt: Hoc scientias excolendi, hoc ratiocinandi, hoc eleganti solida ratiocinia habitu induendi, desuper constitutum, fundamentum est, hoc incitamentum, hæc invitatio. Quare alioquit tam pulcra esset rerum universitas creata. (Enim enimvero, sicut integer antea integris hominibus, ita corruptus corruptis, optime jam mundus inservit), nisi ut Summum ejus Artificem laudibus & veneratione prosequi disceremus, qui nec voluit nec potuit eandem rudem nobis & indigestam tradere? Quare vero, exemplarij sic proposito, ducti doctique, ad formosa quævis præ deformibus æstimanda, essemus, nisi & nostram oporteret scientiam, suo aliquatenus modulo, qua ordinis concinnitatem, nexum partium atque ornatum, ipsi mundo, cu-
jus

jus quasi pictura erit, similem fieri? Laudantibus hic ta-
 men eloquentiam haud animus est, ad absona commenta
 somniaque delabi, sed Erudicum putamus, percontexta me-
 ditatione, novaque iterum inquisitione (liceat id recapitu-
 lationem vocare) peracta, postquam certo sibi conscius
 est factus, libere & sine frenis vagante imaginatione ad
 errores se non fuisse perductum, porro quoque aliis sen-
 tentiam suam expositurum, ordinate, clare & terse lo-
 quendo scribendove, præstare hoc debere: sicut *in cor-
 pore sano mens sana* requiritur, ita in illo etiam rectam
 rerum cognitionem, ex modo ipsius aliis eandem expli-
 candi, esse dijudicandam. Cæterum stylum ab argumen-
 to dependere debere, nec magnificis vocabulis de rebus
 vilibus utendum, nec grandia levium nominibus denota-
 da, rumores de lana caprina non excitandos, aut festis
 profestisque diebus eodem semper habitu incedendum, e.
 s. p. Quin ita profecto se habet etiam res cum scribendi genere,
 omnino sicut cum vestibus. Terli esse, nec ornati tamen, &
 ornati cultique, nec splendidi, possumus, suæ singulis occa-
 siones sunt, neque has sumi pro illis oportet; Quod eo
 clarius apparebit, si id, quod de ideis non nisi imaginibus
 ex superioribus modo repetebamus, recordemur. Cogi-
 tationes sane nostras, sicut corpora, multifariam comere
 sivevimus, prout vel necessum fuerit, vel in mentem ve-
 nerit, vel permiserint facultates, Has vero partim natu-
 ræ, partim arti debemus; naturam dum nascimur accipi-
 mus, artem ut discendi occasiones se obtulere callemus;
 & illius præterea incommoda hujus emendamus auxilio,
 quod sicut de corporis pulcritudine, mulieres, ita de a-
 nimi quoque donis posse prædicari, Eruditi norunt. Con-
 cludimus denique, omnium eruditissimum, omnium per-
 spicacissimum. & scribere & l. qui omnium aptissime,
 ad captum & utilitatem omnium stupidissimi debere, at-
 que proverbium illud Eruditorum: "nobis non licet esse
 tam

tam disertis, qui Musas colimus severiores” bene intelligi, bene limitari oportere, ne titulis externe speciosis, sed reapse vanis tamen fallisque, abufui & licentiæ prætendendis inferviat.

APHOR. XLVII.

Quamplurimæ sunt regulæ & præscripta in quibus diutius morari nolumus, quæque vel talia docent, quibus intelligendis primo confestim intuitu quilibet par est, vel nihil continent, quod peculiariter quidem Eruditum magis, quam alium quemlibet, concerneret. Huc referri potest quicquid proprie ad vestitum pertinet, ad gestuum verborumque urbanitatem &c, ubi Docti sine dubio ut cæteri mortalium, ad mores receptos & ad facultates suas attendent, in iis quæ conscientiam non contrariantur consuetudinem sequentur, in minutiis ad lubitum commoditatemque suam se gerent e. s. p. Sordide sane vestiri ad eruditionem necessarium haud est, neque contum esse ingenium caput & capilli incomti significant; Sed & hic tamen rariores, ni magnopere fallor, posthac amplius de Eruditis conquerendi rationes, obtrectatores habebunt, causæque mutationis, in præsentis mundi & rerum statu, facile reperiundæ sunt.

Modi porro in legendo tenendi regulæ crepantur, quæ maximæ sint necessitatis. Certum est, in genere quidem, ejusmodi Philosophiæ martyres, qui studii, curarum & laboris pernimum litteris tribuunt, ita ut corpus eo pariter ac animum defatigent atque enervent, præter voluptatem illam, sciendi suum desiderium novis indies cognitionis augmentis satiandi (si alias nimirum satiari hoc unquam potest), neque a DEO neque ab hominibus molestiarum suarum remunerationem postulandi jure videri gaudere, eam vero
fe.

felicitatem, qua ipsi se putant in ista sua vivendi ratione frui, talem esse, quam cum nequimus tum nolumus, reliqui homines, eis invidere. Certum itidem, sanitatis aliasque prudentes cautiones qui adhibent, bene sibi consulturos. Illud quoque certum, majores & minores animi & corporis vires limitationes heic & varias variorum explicationes producere. Sed omnium tamen certissimum est, minus jam esse ibi necessaria præcepta negativa, ubi cuilibet profecto tanta sponte geretur almæ commoditatis cura, quæ affatim impedire valebit, ne Herculeas temere nobis ærumpnas velimus.

Ab antiquissima denique ad nostram usque ætatem, peregrinationes etiam Eruditis fuere usurpatæ, quæ, ubi occasiones earundem dantur & fundamenta doctrinæ domi prius bene sunt jacta, maximam omnino utilitatem præstant; Sed nec adeo tamen indispensabilis aut inevitabilis esse necessitatis credi debent, ut & citra eas solide prudenterque cogitandi ars non addiscatur. Quod quidem nostris adhuc magis valet, quam priscis temporibus; utpote qui per euntes continue redeuntesque tabellarios, ephemerides Eruditorum &c., facile omnium quæ inter externos geruntur, adeoque inventorum pariter, illustrationum & adminiculorum quorumvis, ubicunque obviorum, notitiam consequimur. Græcorum olim Philosophis ad Barbaros, & in Ægyptum inprimis, frequentia suscipiebantur itinera, unde vero reduces ut plurimum aliud nihil apportabant, quam carbones pro thesauris sibi obtrufos, multa Inania & maxime stulta atque insana, quæ domi forte manentes pulcre vitassent, longeque insimul melius scientias excoluissent: Cujus rei Thales in aliis, Pythagoras & Plato, satis evidenter veritatem comprobant. Simile quippiam nostris quoque diebus haud raro contingere observatur, atque tam hoc in casu, quam ubi nihil aliud ex peregrina-

gnatione luci capitur, nisi penulam quotidianam & crepidas exterorum doctorum, ut proverbium habet, describere nosse, nemo dubitat sanus, quin consultius fuisset, quoad eruditionem tantummodo, pedibus haud extra museum positis, familiares sibi viros istos reddidisse. Cæterum reliquæ omnes regulæ, quæ aliis quibusvis hominibus, peregre proficiscentibus aut versantibus, observandæ sunt, de doctis etiam similiter prædicantur.

APHOR. XLIIX.

Vetusta est illa quam diximus, libros Eruditis solere nimium cordi curæque esse dicentium, objectio; ipsi homini etiam libri, divini quid inesse credi & superstiosum tribui cultum, calumniantur. Multos esse, revera dignos hac reprehensione, ingenue confessi sumus atque adhucdum confitemur; Non enim is qui plurima, sed qui optima, nec qui optima, sed qui optime legit, laudari meretur. Alii autem e contra sunt, vel phantasticis a vero agnoscendo præjudiciis præpediti, vel ambitione ducti & autodidacti videri cupientes, qui nulla unquam volumina tractare volunt, sed prorsus eadem fastidiunt; hæc ex. gr. morositate & arrogantia multam sibi invidiam contraxit, labemque famæ aspersit, Cartesius. Cæterum apte atque ad rem accommodate quidam obtinent, bibliothecas ipsi mundo componentes: in utrisque, inquirunt, boni malis, integris impostores, ostentatores heroibus, admixti obveniunt, ideoque cavendum nobis est, & cujusmodi cum hominibus rem habeamus, sollicitè dispiciendum: Jure proinde hic sicut alibi distingvimus inter hostes, alienos, notos & familiares. Libri in quibusdam rebus præferuntur, atque merito suo, conversationibus, in aliis deterioris conditionis sunt. Hic nimirum, omnem omnes ut plurimum industriam suam atque studium, ad bene faciendum o-

pus,

pus, navant, necessario ad id quoque otio non carent; Verum enimvero, in conversationibus cuncta, sicut a festinantibus præstari poterunt, æqui bonique consulenda sunt, & talibus qualibus cupediis oportet esse contentos, quas per sæpe mehercle, ex ipsissima paupertatis penu protractas, admodum nobis jejunas miserisque invicem porrigimus. Si in libris argumentum aliquod solide pertractatum non fuerit, tempus liberiolemque a perturbationibus animum habemus, quæ deficient proprio Marte supplendi, vel alibi quærendi: Nisi congruant dicta cum genuinæ Doctrinæ Moralis regulis, deliberandi mora, ne seducamur, conceditur; si vitia nostra persentiscimus acu tacta, libentius sane coram libro culpam profiteamur, nobisque ruborem suffundi patimur, quam ubi vivi adsunt testes. A. i. p. Hic etiam eorum illam notamus opinionem, in controversantium inter se (Aphor. XLIII.) Academicorum & aliorum Litteratorum lite examinanda obvientem, qui mundum iniquum veram magnamque Academiam & Universitatem esse: Speramus videlicet, haud fore nos, in Academiis versantes, suspitione premendos tam æquæ unquam sententiæ impugnandæ. Idem sane, nisi egregie alias fallimur, nobis mundus patet, ac aliis, eandem tellurem incolimus & cum ejusdem ac cæteri naturæ hominibus cohabitamus. Quod ipsi experiendi occasiones nec habemus, nec habere quidem sæpissime cupimus, id eorum ex relationibus qui experti sunt novimus, quamdiu vero junioribus nostrum ad relationes tamen solas omnis perpetuo res recidet, perinde omnino erit, utrum propria sua, an aliorum fide dignorum virorum, experientia comprobata, regulas nobis tradant Academici nostri *Patres*; in mendaces, ridicularios atque ostentatores si quando fortassis incideremus, a theoreticisne anapracticis deciperemur, (utriusque generis

secundum enim indies orbis proventum videt) nihil interesset. Libri denique licitum & honestum medium sunt, sudoris & laborum alienorum fructus percipiendi, damnis & stultitia eorum sapiendi, atque in calamitatibus eorundem questum faciendi. Modico pretio inventa habemus, quæ aliorum loculos exhaustere & marsupia extenterarunt, nec admodum difficili labore intelligimus, quæ non semel sed sapissime multas iisdem, sub inquirendo & meditando, insignesque crearunt molestias, nobis vero propemodum gratis constant: Experientia eorum in otio fruimur, quam multis curis acquisiverunt; sub qua sibi comparanda gravissima quævis mala perpeffi sunt, & eximiis in periculis fuere verfat; quam fortunæ cum dispendio coëmerunt, nec raro vita & sanguine suis. O bonos homines! Optimo profecto jure gratitudinem nostram deponunt, pagellis quibusdam vel volumine contenti, sic tantum per glutinatorem exornari curato, prout facultates cujusvis nostrum permiserint; libro quem cum pulvere & blattis tineisque luctari in repositoio sinemus: Summa inhumanitas esset, tam æquas nobis condiciones oblatas rejicere. Si paulo majora folia sint, mulieribus etiam ad placentas concoquendas, variisque præterea ad varia &c., inserviendi honore potentur; de illarum certe, inprimis adversus manuscripta, summa crudelitate, diu jam sæpeque, sed frustra, ab Eruditis quærelæ factæ sunt.

APHOR. XLIX.

omnis actio quæ sine bona voluntate vel sine recta ratione fit, manca & nullius pretii est: Quidvis ingenium sine bona voluntatis intentione odium parit, & sola intentio, utcumque bona, cum in agendo ab ingenio destituitur, contemptum; ideo utraque attributa conjungi debent. Is perfectus est, qui sic ea conjungit,
ut

ut æque utriusque particeps sit, hicque venerationem meretur & honoratur; post eum, qui plus aliquanto bonæ voluntatis quam ingenii habet, is amatur: Infimo autem jure suo meritoque gradu improba voluntas, ab ingenii calliditate adjuta, æquis omnibus morum censoribus collocatur; quippe qui nequam hominis genuinus character est, atque ejusmodi quidem vir timetur solummodo & suspectatur. Qui aliter vel in Divinis vel humanis rebus cogitant, in utrisque hæretici sunt. Quare nos quoque hic oportet, virtutis quidem omnino amantem atque summe studiosum, verum quem fingimus Eruditum nostrum mente concipere; sed hujusmodi tamen, qui prævio sibi sequendam eam examine elegit, nec ideo quod ubique homines vocabulum quoddam in ore gestent, collaudent, crepent, quo rarissime sibi sunt conscii, quidnam ipsi intelligant. Hujus virtutis præcepta, & ratione totius universi & peculiarium civitatum & privati cujusvis hominis, quando pro Divina officiorum nobis incumbentium norma habet, tum vero illico providam putat manuductionem, atque curam de felicitate hominum verisque mediis ad eam obtinendam ducentibus. Historias percurrens, paganas quoque gentes, sine DEI notitia in cæcitate & foedissima vita derelictas, semper perspicit, cum exstingvere innatum sibi conscientiæ lumen allaborarunt, ipsas sibi pestem necemque esse machinatas, & eodem profus tantoque ab hac meta intervallo fuisse omni tempore remotas, quanto ab impia vita & vitiis fuerunt. Contristatur equidem, sed & lætatur insimul, optimæ notæ videns Græcorum e. g. Romanorumque scriptores, de causis calamitatum seculi sui disquirentes, sub omni sua de purioribus & genuinis virtutis fontibus ignorantia, in virtute tamen proscripta & obsolescente easdem reperire, morumque a summariis ad infimos usque in patria sua regnante corruptione. Ast ex eo e

contra quantum, quam parum, voluptatis capiet, dum Christianos recordatur hos præ cæteris ex scriptoribus suis in deliciis connumerare, qui vel aperte omnino, vel saltim cuniculos agendo, homines docere satagunt, florentis civitatum status & singulorum bene beateque vitæ transigendæ fundamentum esse libere infrenibus quibusvis cupiditatibus morem gestum! Recta hanc rem via secum reputat, intime persuasus cum de totius per Providentiam Divinam mundi ad ejus nodi regularum ductum gubernatione, quibus efficitur, ut omne vitium, ceu magis minusve & vitiosi ipsius & aliorum felicitati semper contrarians, naturaliter proinde pœnam suam in se ipso, & arcte sibi unitam, habeat, tum & de sollicita (sicut nostro quidem DEUM modulo metientes loquimur) ad singulorum actiones attentione. Hoc sane tam dicta Scripturæ innuunt, ubi impietas stultitia usurpatur, quam eorum sententia comprobatur, qui omnia Decalogi præcepta quodammodo esse œconomica & politica contendunt: Hæc Legis cum Evangelio convenientia est: Hoc Ciceronem & Philosophos Stoicos ad id quod honestum non est, nec utile esse statuendum permovit; hoc Pufendorffium ad *socialitatem* ponendam pro Juris Naturæ principio & Wolffium denique ad *promotionem perfectionis* urgendam, atque obligationem per connexionem motivorum cum actione definiendam. Differentiam nimirum ultimam, inter sapientiam & justitiam DEI, perspicere ratio nostra nequit; sed interim tamen res omnino est, quæ præter hæc attributa bonitatem quoque ejus docet, nec minus gratitudinem, obedientiam & venerationem nostram postulat, quam securitatem constituit, quod tales mortalibus cum Naturales tum Revelatas nobis Leges dederit, quæ in utilitate officia & in officiis utilitatem commonstrant. Næ igitur stultissima hominum cogitata sunt, DEUM & Verbum

bum ejus negligentium, five ut Politici five ut Morum Doctores considerentur; nec vel fingi aliquid absonum magis aut contradictorium potest, quam Creatorem operis sui indolem, & creaturarum suarum necessitates, solum optime non intelligere.

Horum noster periculosos evitans errores, eos itidem valde improbat modernos Philosophos, qui, ubi substrata eos materia subinde fateri invitos cogit, de hac vel illa re dilucidiora pluraque habere & clariora statuere Revelationem, quam ea sunt quæ ratio allequitur; ex continente per aliquod "hoc alieni est fori", vel aliud quippiam, pudefacti se in pedes excipiunt, quasi nefandum quid & indignum majestate sua facinus jam commisissent, vel larvæ spectraque horrenda, ad fugam medio in itinere capessendam, præcipientes eos egissent. Neque confundenda nempe statuit argumenta & limites rationis atque revelationis esse, neque tamen, five distinctione illa inter "rationem in concreto & rationem in abstracto" spectatam, five similibus, abutendum putat, ad venerationem, quam ore profiteremur, ipso actu Verbo DEI denegandam, aut ad ethnicorum Doctos imitandos, diuque adhuc post frugis inventionem totam per vitam glandibus vescendum. Philosophi certe, quas-cunque demum ingrati voces frivolas jactent, non multum itineris proprio ductu progressi fuissent: "Ce n'est pas (ait la Pluche) un petit avantage pour ceux qui cherchent, que de connoitre les chemins qu' il ne faut point prendre & le coté dont il faut se détourner." Imo vero tuto contendere licet, non modo haud parum hoc auxilii conferre, sed & totum eo ut plurimum inquisitionis negotium absolvi, vel saltim potissimam ejus partem; præsertim si sollicitè paulisper ad universæ Philosophiæ nostræ, excellentissimæ scilicet, indolem attendamus, ubi id tantummodo haud raro discimus, quid non

fit hæc illave res, sed nunquam fere, quid sit. Eruditus itaque noster Revelationem pro optima præstantissimaque sapientia habet, neque gratitudo ulla vel animo concipi potest, aut sensere unquam jucundas adco pectora hominum commotiones, omnibusque ita lætitiis incessere, ut in hæc ei consideratione sufficientes credantur. Ad intelligendam venerandamque religionem Christianam, omnis ei, nulla excepta, omnium scientiarum, quascunque uspiam didicit, peritia inservit: Univerfus ille vastissimus eruditionis campus, cum omnibus eo pertinentibus, sive a veteri sive recentiori Historia petitis, illustrationibus, sub lectione Sacri Codicis ob oculos versatur, nec ulla tamen ratione vel minimum quid pretio detrahit, quod huic imponit; quin auget id intenditque potius. Prout, altera vicissim ex parte, nunquam ipsum ad erudita inibi mysteria venanda, ceu quorum revelatio a fine Scripturæ Sacræ remota est, deducit.

APHOR. L.

Sic neque cum prisce ævi Philosophis Eclecticis, & his similibus somniatoribus, indiget ad systema emanationis aliquid aliave commenta confugere, in hoc suam spem fundaturus, quod DEUS haud longe ab unoquoque nostrum sit, in eoque vivamus, moveamur & simus (Astor. XVII. 27. 28.); neque indecore quid ab irreligionariis mutuari, securitati mundanæ se tradere semperque ordinarium naturæ cursum, vel eventus sine causa crepare, ut hilaris & sine metu sit, seduloque in statione sua laborare, molestiarum suarum fructum & præsentis suæ difficilioris conditionis in meliorem immutationem expectare possit. Non supersticiosus fieri, ut in usus suos transferat documenta, quæ indies videt, directionis & providentiæ DEI, unum inexpectata benedictione consolantis, alteri vitam incommode inapparationis tempo-

tempore abrumpentis (Ps. CXXVII: 1. 2. Eccl. IX: 12.). Postquam rite asivefactus est (atque in hoc ipso fructus scientiæ ejus ponitur) in omnibus agnoscere non casum tantum fortuitum aut fatum aliquod cæcum, sed providam Creatoris O. M. curam, tali quoque modo omnia, quæ per totam sibi vitam accidunt, sive læta sive tristia, considerat. Valde culpabilis quædam infirmitas nostra est, quæ suppudere nos persæpe boni facit, sicut horrendæ proh dolor! corruptionis indicium, quod insuper haud raro de malis atque illicitis gloriari sustineamus; Verum enimvero dispulsis per Divinam gratiam tenebris omnibus, quibus hæc nobis vulgo solet cæcitas produci, haud amplius periculum nostro imminebit, de fidei quam in animo fovet ingenua & alacri confessione erubescendi. Nec stupidus ideo timebit aut superstitiosus audire; sciens, quemlibet ob pietatem talia ipsi nomina imponentem, cum id non nisi malitia vel levitate ignorantiave faciat, alioquin etiam æque paratum futurum ad famam ejus manifestæ impietatis, calliditatis vel subdolæ cujusvis arrogantæ calumniis impudenter laceffendam. Talentis sibi a DEO concessis sedulo fideliterque utitur, cumque ejus solummodo providentiæ & directioni confisus laboret, haud frustrari benedictione ejus potest. Quod hac vice bene satis non perspexit, id illud ad tempus relinquit, temere & præter necessitatem haud festinat, melius se quandoque rem intelligendi dono potiturum, nullus dubitans; Certitudo hæc autem in eo ipsi fundatur, quod non ad fastum utendi, sed veram suam & aliorum felicitatem promovendi, intentione scientiam petat. Sic & sana bonaque edoceri & melior simul evadere poterit, sic nunquam se perditurum laboris sui fructus sciet, sic satis cuilibet peritiam rerum doctrinamque suam, occasione data, videntiam sistet. Has occasiones affatim inveniet, sponte se

offerent, nec anxie easdem quærere opus habebit, bene gnarus, a quonam mittantur & quomodo iis utendum sit; Eopse vitans intempestive se torquendi molestiam, & multorum illum, sive opportunum tempus sive non fuerit, se jactandi morem, ridiculas & odiosas varias, quibus quotidie turpiter se dant, futilitates producentem. Persuasissimus ad postremum de eo fiet, dimidio minus difficilem sibi esse sinceram virtutem, quam his est affectatio ejusdem, qui in animo infensissimi ejus hostes, externe tamen, quod revera haud sunt, apparere allaborant; genuinam prudentiam amicam esse optimeque consistere cum bona voluntate, & cum virtute sapientiam. His imbutus principiis, ex bene sibi faciendo voluptatem capere DEum suum reputat, infinite se sapientiozem esse, & melius se nosse, quid utique sibi sit. Nee ideo tamen invincibilem in afflictionibus patientiam ostentat, sed ab illo solo expectat tam in officio manendi, quam resurgendi post lapsus, vires; haud immemor, neque secundam neque adversam fortunam, per se, ad sorte contentos probosque reddendos homines sufficere, sed absque illuminante & assistente divina gratia, illam quidem grati pro acceptis beneficiis animi loco insolentiam, hanc loco humilitatis vitæque emendationis, opinionem propriæ sanctitatis, impatientiam, desperationem posse progenerare; utrasque demum, quo quis plura sive consequitur bona sive non consequitur, eo vehementius ad majora desideranda, imo ad obdurationem & furibundis Omnipotentem blasphemias impetendum, deducere. Sine virtute nulla est firma animi securitas & sine pietate nulla est firma stabilisque virtus; sine his mediis felicitas æterna nunquam obtineri, & temporalis nunquam prodesse potest. Ne tum quidem esse improbos oporteret, si tuta semper impietas esset, felicem in hac vita evadendi, via; multo minus igitur
cum

cum longe abest, ut vitiorum calcando semitas, nos ipsos posterosve nostros a variis calamitatibus, quibus communiter homines obnoxii sunt, fore eximendos, sperari queat: Multorum etenim peccata, jam ante quoque obitum poena consequitur, & quis vero quemlibet nostrum certiores fecit, ipsum quidem, quod ad se attinget, ad hos non fore novissime referendum? Immanis est quæ hic se prodit sensuum rationi prævalentium vis; qua sane pro toto cælorum regno, certissimis indubitatissimisque promissionibus oblato, nemo fere nostrum vel levius quidem, ne dicam capitis, subire auderet periculum, quamvis tamen ad similia suscipienda similiaque dicenda cum milite quodam, tantum non omnes, paratissimi essemus, imperatori suo, Comiti Saxonix, bene adeo atque apposite ad quæstionem: cur vitam, rusticos diripiens, paucarum lucro librarum (livres, monetæ Gallicæ) æquiparare præsumserit? imperterrito respondenti vultu: "*parbleu mon General, je la risque bien tous les jours pour cinq sous*" (id videlicet diurnum alius stipendium merebat). Cæterum de ista sensuum in rationem dominatione supra sæpius, variis in argumentis versantes, commemoravimus; ex. gr. Aph: XXII. XXXI. XXXIIX. & XLII. fin. Hæc & similia recordatur Eruditus noster, & maximopere admiratur cum in temporalibus mortales tum spiritualibus solere cæco omnia fato committere; stupet, perpendens viventes sine lege, sine lege quoque judicandos. In æternam putata perniciem inciderunt & incident, qui valde hic commoda vita sunt usi; incident & alii, qui facti quasi & nati ad miserias, postquam ærumnis vexati continuis vivere, sine spe tandem & solatio morientes, requiei loco perpetuas molestias, & pro fine tolerabilium vicissitudine calamitatum, æternos inveniunt cruciatus. In cælum perpauci ingredientur docti, divites, felices, nobiles

biles (1. Cor. I: 26); in gehennam vero innumeri rudes, pauperes, humiles, & ejusmodi prognati infausto vermiculi sidere, qui omnem per vitam vix unicum videre subblandientis sibi fortunæ momentum. Sic enim alii æternæ salutis hæreditatem suam auri tonnis, alii mucidi panis frustulis venum dant, atque ostendit denique eventus, neutram altera partem vel stultiore[m] eo vel callidior[m] se præstitisse: Nec majus, si ad honoris scientiæve gradus attenderis, discrimen intercedit.

APHOR. LI.

Facile intelligitur, pietatem, quam adeo serio sectatur hujusmodi Doctus, neutiquam in factitio aliquo, & proprio electo ausu, jugo eum ponere, in perpetua mœstitia & temerariis corporis animique cruciatibus; utpote qui DEum pro immiti quodam tyranno non habet, nec Salvatoris pro se meritum & passiones insufficientes existimat. Ex illis sane non est hypocritis, qui contra divitias, honores & voluptates hujus mundi prædicando, ipsis sibi opes, auctoritatem & vitam commodam parare fatagunt. Non semper austerus, "mœrens frontequ[e] ut cochlea corrugata" apparere studet, nec innocentia intempestive damnat gaudia. Si non natura, certe post accedente tamen gratia DEI, ita est animo affectus, sincere ut omnibus bene cupiat, nullaque magis re & ipse lætitia perfundatur, quam ubi alios esse lætos videt. Gratiarum Summo Numini agit, quod tantis ærumnis amaram nobis hanc vitam, subinde haud eo læcius gaudiis datis tolerabilem, immo jucundam ecce & suavem quoque! reddat; petit insimul humillimus continuo precibus, ab Optimo eodem Creatore suo, illuminationem & vires, tam sibi quam aliis, ad innoxio gaudiis animo utendum. Hujus vero doni incomparabile pretium ex raritate ejus æsti-

æstimat; nam scit atque deplorat, varii generis, cum san-
 næ rationis quoslibet homines, tum Christianos imprimis,
 minime decentes mores, immodicæ animi, levitatis in-
 dices, procaces, futiles, lascivos, non minus induci liciti
 colore gaudii solere, quam sanctæ pietatis larva hypocrisin
 tegi. In misanthropia proinde aliqua, hominibus vide-
 licet humanaque natura indigna, ad quam nonnulli de-
 labuntur, nullam quærit gloriam; utpote quam in iis po-
 tius censet rebus habendam, quæ omnium minime se
 deceant, cum religionis Christianæ præceptis tum sana
 ratione satis edoctum, omnes homines, ceu in omnibus
 sibi similes, unius ejusdemque Conditoris opus & eodem
 omnifariam jure invicem gaudentes, alia omnino quam
 ejusmodi esse ratione considerandos. Adeo sane iniquus,
 imprudens & stultus haud est, ut eandem indolem, eos-
 dem nævos, qui & ipsi sibi æque competunt, aliis ex-
 probret: Doctus quippe ambitione efferrî de eo haud
 potest, quod magis quam alii evidenter perspicere queat,
 ambitionem teterrimum atque abjectissimum esse vitium.
 Sapientiæ quosvis arrogantes titulos & odiosam affecta-
 tionem sedulo cavet, cum ineruditis conversari haud
 recusat; quin majores in ejusmodi reperit ineruditorum
 conversatione delicias, qui cæteroquin a recta bonaque ra-
 tione commendantur & vitæ peritia, quam quas a certi-
 cujusdam generis Eruditis sibi sperare posset. Universum
 hominum genus tenerrimi amoris affectu complectitur,
 hocque amore imprimis delectatur, sed eo tamen nihil se-
 nisi officium suum facere, minime autem favorem vel cle-
 mentiam atque benevolentiam præstare credit. Sum-
 mum, porro, lucrum ponit in cupiditatibus suis doman-
 dis, nullum autem honorem reputat, adhuc post divini-
 tus traditam nobis meliorem notitiam, cum Philosophis
 Stoicis aliisque ostentatoribus, de possibilitate penitus e-
 radicandarum earundem gloriari: Infirmi-
 tatem inter in-

dubitatissima hominis attributa recenset, hujusque agnitionem inter optimas ejusdem virtutes. Stulte se gerere prævaricatio est, sed vacuum se a stultitia opinari, is vero proprius stultitiæ character & merito habetur: Tam ergo miseræ, tam male cohærentes tamque sibi ipsis contradictoriæ, in præsentis mortalium statu, virtus & sapientia sunt; ecquemnam ejusmodi quæso sapientia, ejusmodi virtute, non dispuderet tumere & turgescere? Scit noster atque agnoscit officia sua erga omnes in universum homines, sed multum abest, ut tutelam mundi sibi esse commissam, vel se aliis omnibus in exemplum propositum putet. Non amat perodiosas arrogantesque illas cæcitatibus mortalium, ubivis in ore gestas, commiserationes; dolet deploratq; de iis, sed tum quidem non de aliis tantum, sed pariter de se ipso quoque deplorat. Hujusmodi autem Eruditum ad certum aliquod vitæ officiique genus non restringimus, utpote qui, cujuscunque velis, esse poterit, in eoque tam minoris quam majoris dignitatis, dives vel pauper, immo & animi forsitan dona mediocria accepit, verbo, omnibus quibus pretium mortales statuunt bonis, tantis solum nobis fingitur potit⁹, quanta ei, sive majori sive minori mensura, concedere ea DEO placuit: Sive magnis vero sive parvis nactus sit, in rite solum utendo eisdem honorem bonumque suum positum existimat; ubi multum datum est, ibi multum quoque illum qui dedit reposciturum scit, & qui duobus talentis duo lucratur, eum pari laude dignum habendum, ac alterum, qui quinque sibi traditis & ipse totidem alia foeneratus est. Quod rectum est & recte agitur, id collaudat, sed ubi seus se res habet, scapham scapham vocat; idque nec cum potioribus facit invidia ductus, neque cum inferioribus contemptu. Animi denique tranquillitatem servare cum primis studet, probe gnarus, eum qui vel quod ad divitias, vel honorem, vel doctrinam, non quid opus & necesse sit quærit, sed cupiditatum ob-

temperat stimulis, aut aliorum prerogativas suorum mensuram votorum constituit, si etiam in omnibus omnino inceptis suis, continuis uteretur & felicissimis successibus, nunquam tamen tantum consecuturum, ut magis non concupiscat, nec unquam eo usque pervenire posse, ut nova perpetuo occasio novam non progeneret æmulandi necessitatem; si in omni quacunque re, ejusmodi homo, superior ubique aliis omnibus, & toto reliquo mortalium genere, evaderet, semper nihilominus presse nimis insequi vestigia sua & talos sibi premere alios, eum crediturum, semperque minus, ac esse cuperet deberetve, a cæteris sibi distinctum videri.

APHOR. LII.

Hæc noster vivus perpendens, his studens rebus, ita se gerens, quomodo itaque moritur? Frontene vultuosa & animo omnium omnino rerum incurioso, magnifica loquens minacemque heroismum affectans, provocator DEI & hominum contemptor? Numquid in facetiis forte & jocos occupatur; an morti obmurmurat, sicut de nonnullis philosophis historiae referunt, nuper demum vivere incipientem, & ipsa vix principia scientiarum hæctenus affectum, præmature abriipienti? Inquietusne est & consilii incertus, ex spes vel de fundamentis spei suæ dubius atque vacillans, cum Hadriano canens: "animula, vagula, blandula, quæ nunc abibis in loca"? Hicne valebit quod Vossio perscripsit Dodwellus, & plurimum proh dolor! accidere quoque solet: "indoctos cælium rapere, dum Eruditi famam & leviolem pluma gloriam aucupantur"? Minime gentium. Ingressio a tempore ad æternitatem, & reddenda mox actorum hic omnium ratio, non sane indifferentes nulliusque momenti res sunt, hæud per jocum aut minaciter tractandæ: Creatorem a cretura contemni! quis hic esset furor? & in illo maxime, qui melius aliis, nihil etiam nisi furorem esse, intelliget. Qui totam per vitam liberan-

liberandæ ab ignorantæ caligine rationi studuit, næ ille mor-
 ti vicinus in fatuitate, vesania, rabie, honorem haud quæret:
 Qui sanus quoque & valens plurima sensit infirmitatis suæ do-
 cumenta, sincereq; & ex animo peccatorem se est confessus,
 ultima subiturus fata, & in majoribus difficilioribusque nego-
 tiis, eum se præstare non temere præsumet, quem nec in
 minoribus prius potuit. Qui sponte antea hominum
 agnovit stultitiam, verbo DEI contempto, fonteque adeo ge-
 nuino relicto, rivulos sectantium, miseros & sine aqua pu-
 teos sibi fodientium: qui de religionis Christianæ præstantia
 certus, omnes qui destituti ejus notitia sunt infelices præ-
 dicavit, horrescuit eos qui sponte sibi oblatam rejiciunt, mi-
 raturus est qui recipiunt nec in usus suos tamen vertere cu-
 rant: qui semper Divinum sibi auxilium summe duxit ne-
 cessarium, & frequentissime id, intimo illico ex animi
 affectu gratias agens, in minoribus etiam expertus est pe-
 riculis; is certe destitui jam eodem, summis ultimisq; in an-
 gustiis suis, minime potest, spe se abdicare & desperationem
 eligere, illuminante assistenteque gratia quam semper quæ-
 sivit privari, & in miseriis suis, cum maxime sentit eas-
 dem opeque indiget, desereri, prorsus rejici & cæcitati pro-
 priæq; imaginationis deliriis relinqui. Longe hæc enimvero
 a bonitate, sapientia & misericordia DEI absunt, immotis
 contradicunt, quæ ipse nobis præscripsit, fidei & consolati-
 onum principiis, nec unquam possunt existere. Conscien-
 tiæ pax animique securitas, quibus continue operam Eru-
 ditus noster impendit, nunc præprimis utilitatem suam o-
 stendunt; Divino ante auxilio paratas, eodem etiam me-
 dio huc usque conservavit. Inveniet equidem post mortem,
 corporeaque sua mole deposita, novam quandam conditio-
 nem & statum, cujus insvetus sane omnino est, & cujus
 exiguam eo usque notitiam habuerat: Revelavit autem DEUS,
 per alios tunc, nostris illis excellentioris naturæ, spiritus,
 cum ab omni nos timore & periculis, incertitudine & stu-
 pore,

pore, se liberaturum, tum beatiore ad sedes translaturum, daturumque tandem, quam diu frustra in terris quæsi-
 ramus, veram requiem & solidam felicitatem. Multum ab-
 est, ut cum dolore & desiderio hic Eruditus orbem relinquat,
 in quo nulla obtineri stabilis fortuna aut constans voluptas
 potuit: Propinquum se videt & mox perventurum sperat
 ad metam diu exoptatam, gaudio potiturum, quo dum fruitur,
 haud opus habebit unquam timere, inopinato idem, sicut ante
 accidere solebat, ereptum sibi iri; cui secure tutoque se to-
 tum tradere poterit, nec opus sibi amplius erit molesta tristi-
 que cautione adversus fraudes corruptæ suæ naturæ, quæ
 hucusque, futilis semper & illiciti aliquid lætitiis intermi-
 scendo, omnes omnino delicias non nisi subamaras acerbis-
 que ipsi reddiderat. Gaudia sine fine & gaudia sine culpa!
 hæc sane cogitatio, si quæ unquam, gravis etiam morbi ei
 acerbiter, solius tamen Omnipotentis gratia, tolerabilem
 reddere valebit. Quod quamvis ita sit, nec in contemnen-
 do certe mundo gloriam sibi positam ducit, quippe quem
 in omnibus aliis præter corruptionem rebus, ut DEI opus
 considerat, & unde plures adhuc præter se incolæ, ad eadem
 quæ ipse impræsentiarum petit domicilia, expectantur at-
 que venient. Multo minus ad istam delabitur dementiam,
 ut cognitionem doleat perdendam, quam partim fuisse fal-
 sam & erroribus plenam edocebitur, partim inutilem sibi
 in novo suo statu scit futuram, partim longe perfectiorem
 & excellentiorem fore denuo reperiendam; nam nunc de-
 mum tempus appropinquat, quo recte de illis erudietur cu-
 jusvis scientiæ quæstionibus & argumentis, quorum hucus-
 que tam inquieta molestaque incertitudo eum tenuerat. Ter-
 ra Domini est & omnia quæ super terram sunt; haud igitur
 credit, sibi esse directionem & regimen ejus commissum:
 Quomodo apud nos cum eruditione scientiisque erit, post
 mortem suam, hæc & hujusmodi curæ, hisque palliatæ præ-
 textibus, nequicquam tranquillitatem ejus turbant, animum-

ve angunt; læta recordatio est, si aliquid saltem, sub vita transacta, ut humile in DEI Optimi Max. manibus instrumentum, boni subinde se potuisse efficere norit, hujusque omnem jam gloriam illi venerabundus dat, qui auctor etiam, ipse & solus, ejusdem extitit. Nequit fortassis aliter esse, nisi ut Erudito æque ac aliis, difficilis aliquàm & tremenda initio mors appareat; sed cito, per Divinam gratiam, in victoriam illi lucta mutabitur, & talis Doctus, qualem heic nobis ob oculos ponimus, certo, indubie semperque vincet. Cursu confecto, cum DEO, qui in mundo eum collocaverat stadiumque assignaverat, rursus ipsum revocare placet; postquam sufficienter, sub hacce in mortalitate mora sua, & opus consideravit & Opificem revereri didicit, lubens latusque abitum parat: Clementissimus Creator obedientem mandatis creaturam recipit, beatitudine donat, amore complectitur perpetuo, nec ulla potest mente fingi tam gloriosa tamve integra & innoxia vita, quæ abunde honorata dici nequeat hujusmodi fine.

S. D. G.

